

A mi szabadságunkért – a ti szabadságotokért!

A szabadságharc lengyel légiója

Az immáron ezeregyszáz éves lengyel–magyar barátság legfőbb megtestesítői – már történelmi okok miatt is – minden korban a katonák voltak. Egyikőjük Józef Wysocki tábornok, fényes emlékezetű szabadságharcunk legendás hírű Lengyel Légiónak parancsnoka.

Wysocki lengyel kismemes családban született 1809-ben, Tulczyn közelében. Az akkoriban igen jó nevű Krnemienieck-i gimnázium kitűnőrendű tanulója volt, aki az érettségi letétele után (1828-ban) belépett a Lengyel Királyság hadseregébe. A lengyel szabadságharcot (1830–1831) egy röppentyűs ütegben küzdötte végig. Érdemeiért főhadnaggyá léptették elő, s megkapta az 1792-ben alapított és a mai napig is a legrangosabb lengyel katonai kitüntetést, a *Virtuti Militari* tisztikeresztjét. A szabadságharc elbukása után – mint a legtöbb lengyel tiszt – ő is emigrálni kényszerült. Franciaországban telepedett le.

A lengyel hazafiaknak – így Wysockinak is – 1848-ban nyílt újra alkalmuk fegyvert fogni a szabadságért. Az önvédelmi harcra kényszerített Magyarországon a fiatal honvédseregnek égetően szüksége volt képzett, harctéri tapasztalatokkal rendelkező tisztekre. A Lengyel Légiónak először az 1834 óta hazánkban élő Jerzy Bucharin alezredes vetette fel Kossuthnak, felhívva a figyelmét arra, hogy az emigrációban élő lengyel katonákat meg lehet nyerni a magyar ügynek. Így és akkor került magyar földre Józef Wysocki is, akit Kossuth kinevezett a Lengyel Légiónak parancsnokának és aki eredményes működése alapján fél év múltán tábornok lett.

A megalakult – s akkor még csak két századból álló – Légiónak zászlószentelésére 1848. november 25. napján déli 12 órakor került sor a budapesti Nemzeti Múzeum kertjében. A zászlóanya Ruttkay Józsefné Kossuth Lujza, a kormányzó húga volt. A zászlószentelés után az alakulat elindult Arad felé, ahol hamarosan átesett a tűzkeresztségen. Egyidejűleg más lengyel tisztek – mint a már említett Bucharin alezredes is – elkezdték a további önkéntesek toborzását. W³adys³aw Thornicki alezredes ulánus egységeket, Henryk Rembowski őrnagy vadász-századot, Hypolit □óltowski százados gyalogos századokat, W³adys³aw Englert százados pedig tüzérezreget állított fel és képzett ki.

Kezdetben különböző honvédelmi alakulatokhoz beosztva harcoltak, általános elismertséget aratva. A magyar kormány ezután határozott egyesítésükről. 1849 elejére az Északi Hadsereg seregrészeként működő Lengyel Légiónak létszáma meghaladta a 3300 főt.

A magyar honvédség sikeres tavaszi hadjáratának valamennyi ütközetében ott jeleskedett a Lengyel Légiónak. Együtt küzdöttek és hullatták vérüket a mieinkkel. Sokszor, sokhelyütt néztek érdeklődéssel a helyi lakosok az érdekes, négyyszögletes formájú sapkát – a rogiatywkát – viselő, számukra érthetetlen nyelven beszélő lengyel katonákat, honvédeink hű fegyvertársait.

A március 5-i – mondhatni minden szempontból fontos –, Damjanich vezette ütközetben, Szolnok bevételénél jelentős szerep jutott osztályrészükül. Nemcsak a gyalogságnak, hanem a gróf W³adys³aw Poniński főhadnagy által parancsnokolt, mintegy 120 főt számláló ulánus-századnak is, akik bátor rohammal szétverték a Tisza hídját védelmező császári hadosztályt, miközben öt ágyút is zsákmányoltak. (Poniński a császári hadsereg hivatásos tisztje volt, a szabadságharc kitörése után ajánlotta fel kardját a magyaroknak. Többször kitüntették, a fegyverletétel idején már alezredes. Később az olasz hadseregben az altábornagyi rendfokozatig vitte.)

A hatvani ütközetben (április 2-án) a Légiónak futamítja meg Schlick császári tábornok seregét, majd a tápióbicskei csata következik, április 4-én. Jellasics katonái ellen intéznek sikeres rohamot a Tápió hídjáért folyó harcban. Innen Nagykátára vonulnak, ahol a község lakossága nagy szeretettel fogadja és látja el őket. Egnapi pihenő után az isaszegi csatában csodálhatóan meg újra a bátorságuk, amikor is kemény küzdelemben szorítják ki a falu környéki erdőből a szakadatlanul tüzelő császári gyalogságot, biztosítva manőverükkel a magyar tüzéséget.

Meg sem állnak Gödöllőig, ahol egy kurta pihenés után az egész sereg elvonult Kossuth előtt, aki kalaplevéve fogadta a Lengyel Légió díszelgését.

A harc folyt tovább. Április 10-e a váci csata napja. A két testvérnemzet fiai váll-váll mellett küzdve tisztítják meg a várost az ellenségtől. Vácról – a harci érintkezést folyamatosan fenntartva – Ipolyságon, majd Léván át vezetett a Légió útja a Garamhoz. A nagysallói ütközetben fergeteges szuronyrohammal vetik ki állásaikból és kényszerítik megfutamodásra a túlerőben lévő császáriakat. A tavaszi hadjárat utolsó csatája Komárom felmentése, ahol szintén jelentős szerep jutott a lengyel fegyvereknek. Komárom bevétele után terjesztette fel Görgey Wysockit kitüntetésre és tábornoki előléptetésre, amit a magyar kormány teljesített is.

Az orosz betörés után, honvédeinkkel együtt sokszor csapnak össze a muszkákkal. Ezen összecsapások legjelentősebbike (július 20-án) a Tura menti, ahol a lengyel ulánusok mőresre tanítják a kozákokat. De a túlerő, az túlerő! Még részt vesznek (augusztus 9-én) a temesvári csatában, de azután Világosnál bevégeztetett. A Lengyel Légió katonáinak nagy része török földre vonult, emigrációba. Wysocki tábornok, a szabadságharc egyik legjelesebb túlélője Párizsba került, s ott is halt meg 1873. december 31-én.

*

A szabadságharc mély, kitörölhetetlen nyomot hagyott nemzetünk lelkében. Az akkori hőstettek mára legendává nemesültek. Emlékművek sora jelzi napjaikban is az utódok elismerését, háláját.

A Lengyel Légiónak két emlékműve is van Budapesten. Az egyik a Múzeum Kertben áll, ott, ahol annak idején a Légió zászlószentelése történt. Józef Wysocki határozott arcvonású, keménytekintetű mellszobrát Hanna Danilewicz szobrászművész alkotta meg, s Varsó városának nagylelkű ajándékaént került hozzánk. Felavatása (1977-ben) 1848-as zászlóval felvonuló honvéd díszegység tiszteletadásá mellett történt.

A másik emlékmű a Népligetben álló legionista szobor, Farkas Béla szobrászművész munkája. Felirata önmagáért beszél: „A SZABADSÁGHARC ÉS A VILÁGHÁBORÚ LENGYEL LÉGIÓI EMLÉKÉRE ÁLLÍTOTTA 1934-BEN A MAGYAR KEGYELET”.

*

A március 15-i megemlékezések sorába minden bizonnyal beleférne egy ünnepség mindkét szobor előtt. Szép gesztus lenne a ma honvédeitől, ha tisztelgésül meghajtanák ott a magyar hadizászlót, s a rég porladó egykori fegyvertársak emlékére a kürtös elfűjné a Takarodót.

Kondor Endre

Szarokürt részlete, XIX. század vége.
Selmeczi Kovács Attila nyomán.